

Företagarförbundet

Räddad från nedläggning vid generationsskifte

- Krisen stoppar småföretagens generationsskiften

Krisen stoppar småföretagens generationsskiften

Sammanfattning

Redan i början av 2000-talet uppmärksammades att många svenska företagare planerade att pensionera sig. Eftersom ägaren och företagsledaren är samma person i de flesta företag innebär detta att pensionering kan leda till att hela företaget försvinner med minskande sysselsättning och försämrade samhällsservice som följd. I denna rapport redovisas att situationen förvärrats sedan dess. Var femte företagare är nu över 60 år. Behovet av en förnyring inom näringslivet har aldrig varit större.

Dessvärre visar analysen i denna rapport att den globala lågkonjunkturen och finanskrisen har stoppat upp ägarskiftena. Den ekonomiska osäkerheten och svårigheterna att låna pengar har gjort att antalet företagsförsäljningar sjunker i snabb takt. Antalet företagsförsäljningar beräknas ha sjunkit med nästan 20 procent på bara ett år. Allra värst är situationen i Skåne och Västra Götalands län. Att ägarskiftena sjunker under en period då de borde vara fler än någonsin gör att läget är akut.

I denna rapport ges fem förslag på åtgärder som kan bidra till att vända utvecklingen:

1. Inför omgående riskkapitalavdrag för investeringar i småföretag.
2. Starta-eget-lån vid generations-/ägarskifte, bör införas.
3. Uppskjuten reavinstbeskattning vid återinvesteringar i onoterade bolag bör införas.
4. Skattegynnade sparande för företagsstart, så kallat Entreprenörskonto bör införas.
5. Utvidgade möjligheter för ALMI att finansiera företagsköp.

Inledning

I början av 2000-talet uppmärksammades den pensionsbomb som förväntades drabba svenskt småföretagande under det närmaste decenniet. Detta föranledda bland annat den dåvarande regeringen att ge Nutek i uppdrag att analysera behovet av generationsskiften i näringslivet och föreslå reformer som underlättade denna process. Bland annat påvisades att ett av de större problemen var arvs- och gåvoskatten som senare avskaffades.

Huvudorsaken till att generationsskiftesfrågan aktualiserades var att 40-talistgenerationen närmade sig pensionering och en stor del av företagarna var födda under detta årtionde. Om inte de företag som de drev kunde få nya ägare skulle det påverka hela den svenska ekonomin. För det första skulle tiotusentals jobb försvinna och dessutom skulle samhällsservicen försämrats kraftigt i olika delar av landet. Om den enda lanthandeln eller bilverkstaden försvinner på grund av att ägaren pensioneras påverkar detta givetvis alla invånare.

Hur processen med ägarskiften i småföretag utvecklas är därför på många sätt avgörande för både samhällsekonomin och den regionala utvecklingen. För att utvecklingen ska vara på väg åt rätt håll borde det nu genomföras fler ägarskiften än någonsin runtom i Sverige. Samtidigt finns det en stor risk för att finanskrisen och den internationella lågkonjunkturen sätter stopp för företagsförsäljningar. Ägarskiften kräver i de flesta fall någon form av lånefinansiering och både FöretagarFörbundet och Almi har i aktuella rapporter visat att det blivit svårare att låna pengar för mindre företag. Detta bör även gälla lån till köp av mindre företag.

Kreicbergs Utredning & Opinion har därför fått i uppdrag av FöretagarFörbundet att utreda hur förnyringen av det svenska småföretagandet fortgår och vilka konsekvenser den finansiella krisen fått. Resultaten presenteras i denna rapport.

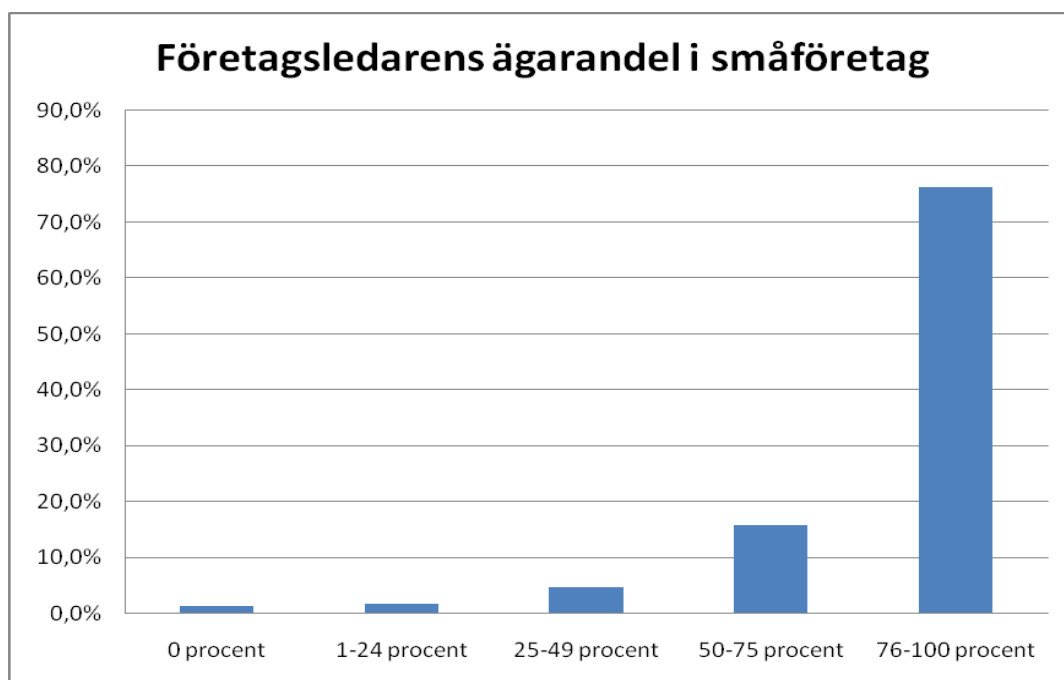
Kreicbergs

UTREDNING & OPINION

Behovet av generationsskiften

Att en företagsledare pensioneras innebär inte någon större dramatik i de flesta större företag. Men över 99 procent av Sveriges företag har under 50 anställda. I dessa företag är företagsledaren och ägaren ofta samma person. En studie av Nutek visade att i 90 procent av företagen med 49 anställda ägde företagsledaren mer än 50 procent av företaget.

Diagram 1

Källa: Nutek, *Generationsskiften i företag*

Krisen stoppar småföretagens generationsskiften

I många fall äger företagsledaren 100 procent av företaget. Det här innebär att småföretagen påverkas betydligt mer av att företagsledaren pensioneras. För att företaget ska kunna överleva behöver inte bara en ny företagsledare rekryteras. I de flesta fall måste också en ny ägare hittas. Det innebär att under de perioder då särskilt många företagsledare närmar sig pensionsåldern finns det en stor risk att ovanligt många småföretag försvinner, vilket kan ge kraftigt negativa effekter på samhällsekonomin.

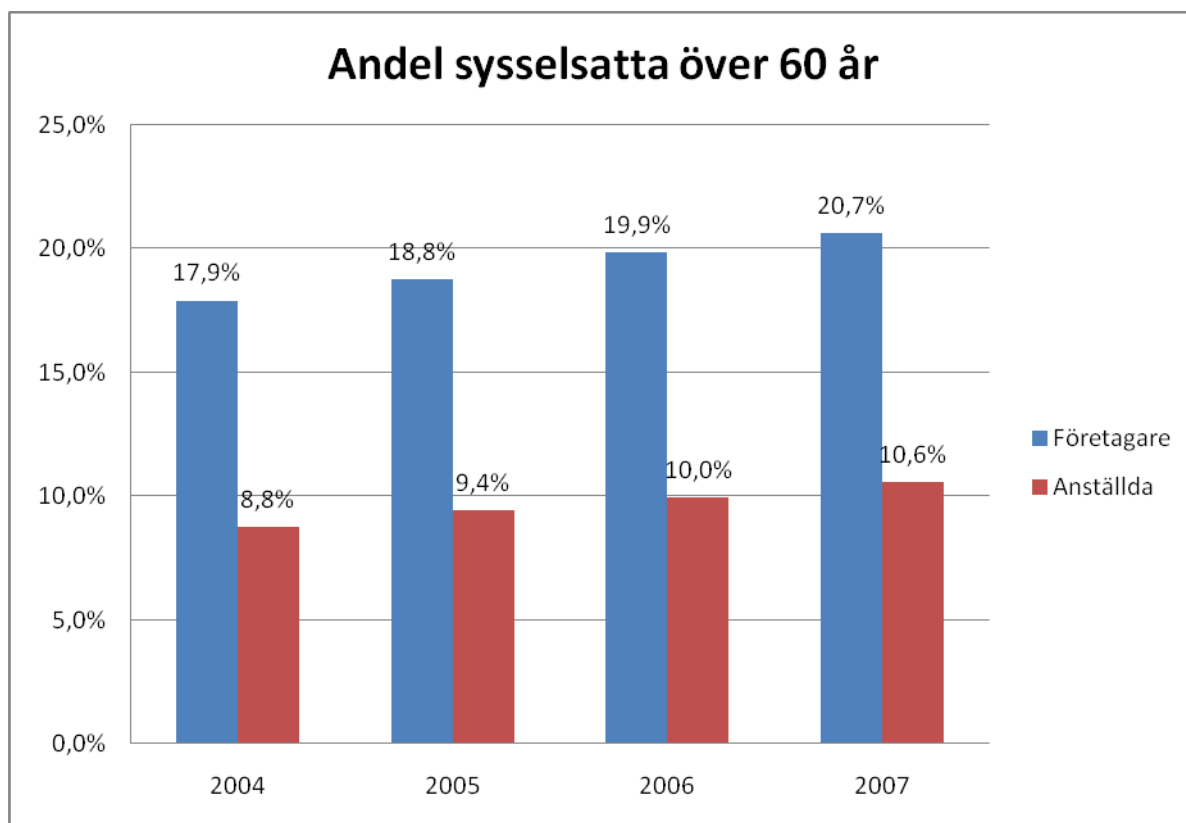
När Nutek utredde generationsskiftesproblematiken beräknade de att antalet företag i riskgruppen var 46 000. Då inkluderades alla företag med mellan 2 och 49 anställda där företagsledaren ägde mer än 50 procent av företaget och var över 50 år. Sammanlagt var 215 000 personer sysselsatta i dessa företag som tillhörde riskgruppen.

Det kan tyckas vara en väl stor grupp som inkluderades i riskgruppen eftersom alla företagare som var över 50 år räknades med. Men för det första är det många som pensionerar sig långt innan de fyllt 65 år och för det andra utslöts alla företag där endast ägaren arbetade. Dessa företags fortlevnad kan vara väl så viktig, eftersom de skapar försörjning åt åtminstone en person. Exempelvis skulle dessa företag kunna ge jobb åt många av dem som blivit eller kommer att bli arbetslösa under nuvarande lågkonjunktur. Det är alltså viktigt att ägarskiftena lyckas även i de minsta företagen.

Utvecklingen under de senaste åren

Även om det var svårt att exakt kvantifiera antalet jobb som hotades av att företagsledarna skulle pensioneras när Nutek genomförde sin utredning var det uppenbart att hur ägarskiftena lyckades skulle ha stor betydelse för svensk ekonomi. Men trots att flera viktiga politiska reformer genomförts sedan dess har det inte skett någon förnyring bland de svenska företagsledarna. Andelen företagare över 60 år är dubbelt så hög som andelen anställda i samma ålder.

Diagram 2

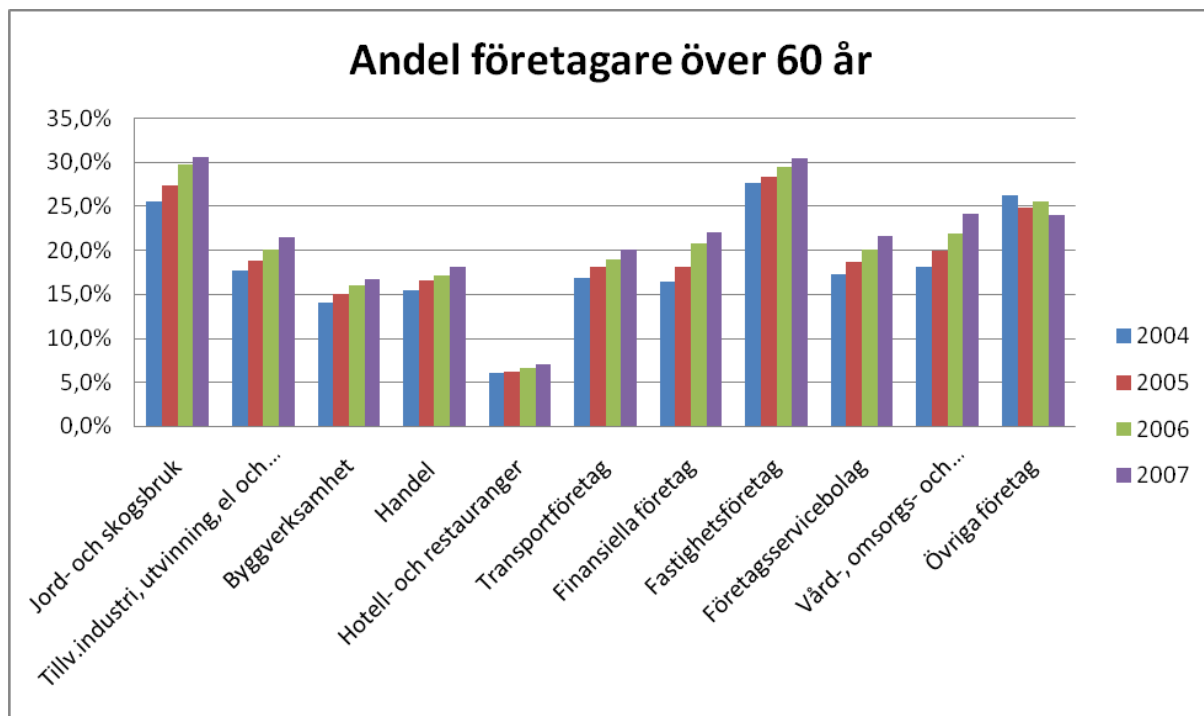

Källa: SCB, Rams

Andelen äldre företagare har också fortsatt att öka för varje år sedan 2004 och nu är fler än var femte företagare över 60 år. De flesta av dessa har inte många år kvar som företagare. Det innebär att en stor del av Sveriges småföretag behöver nya ägare. De insatser som gjorts för att underlätta generationsskiftena har sannolikt bidragit till att mildra uppgången men läget är ändå mer akut nu än i början av 2000-talet.

Situationen skiljer sig mellan olika branscher. Inom hotell- och restaurangbranschen är endast 7 procent av företagarna över 60 år medan motsvarande andel ligger på över 30 procent i jordbruks och fastighetsföretag.

Diagram 3

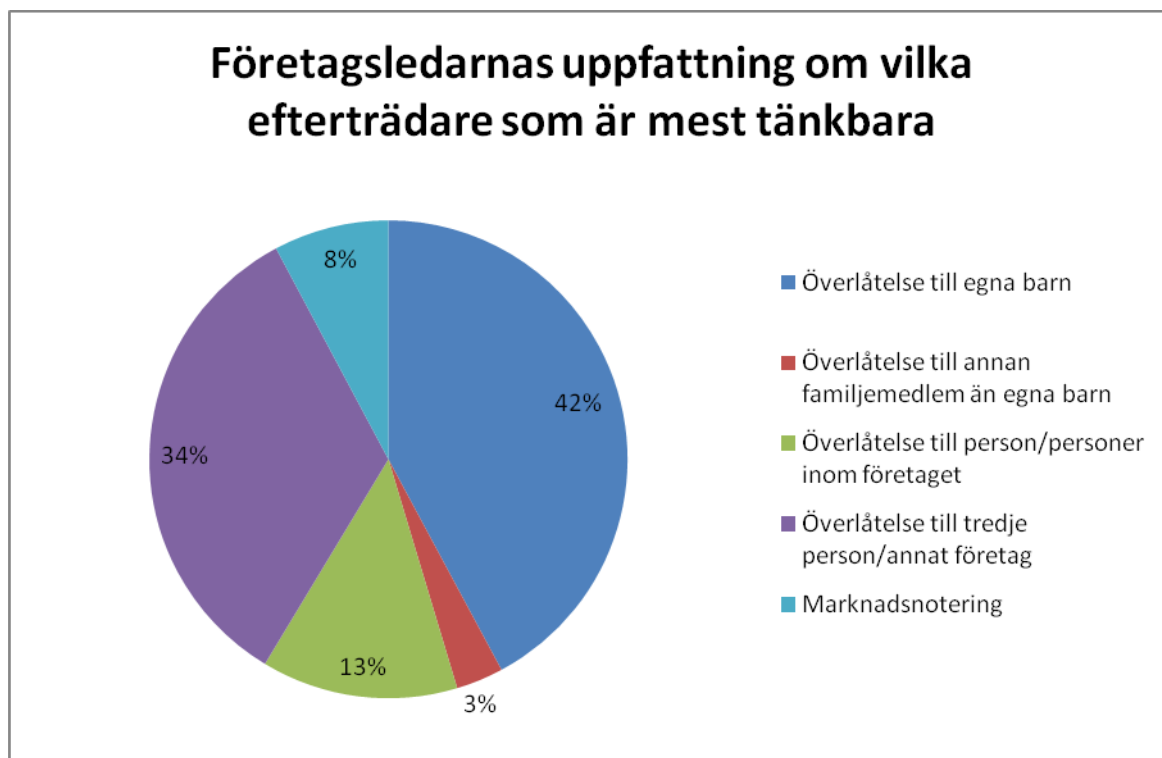
Källa: SCB, Rams

Gemensamt för samtliga branscher förutom övrig gruppen är att andelen äldre företagare ökat kontinuerligt sedan 2004.

Slutsatsen är därför att vi måste se en snabb ökning av antalet företagsöverlåtelser under de närmaste åren. Annars risker vi att företagen upphör samtidigt som deras ägare pensioneras. Men den finansiella krisen har gjort det svårare att låna pengar vilket riskerar att stoppa dessa överlåtelser.

Finanskrisens effekter på förnyringen av näringslivet

Det finns exempel på företag som inte har något värde för någon annan än företagsledaren, trots att verksamheten är relativt stor. Det gäller exempelvis vissa enmanskonsultföretag där kunderna anlitar företaget endast på grund av att företagaren utför jobbet själv. Men i de flesta fall har företaget ett värde som kan överlåtas till någon annan. Det kan röra sig om varumärket, inventarier, ett geografiskt läge eller en upparbetad kundstock. Vem som är mest sannolik att ta över verksamheten i dessa företag varierar. Enligt Nuteks undersökning var det vanligast att de äldre företagarna trodde att de egna barnen skulle ta över företaget.

Källa: Nutek, Generationsskiften i företag

Sammanlagt var det ändå mer än hälften av företagarna som räknade med att någon utanför familjen skulle ta över företaget antingen en medarbetare, ett annat företag eller genom marknadsnotering. När utomstående tar över företaget behövs ofta någon form av lånefinansiering för att finansiera företagsköpet. Men även när överlåtelsen sker inom familjen är det inte ovanligt att den nye ägaren behöver låna pengar för att klara ägarskiftet. Arvs- och gåvoskatten är visserligen avskaffad men i många fall fungerar de inte att lämna över företaget som gåva till alla barnen. I dessa fall behöver de barn som inte tar över företaget kompenseras.

Det betyder att tillgången till en väl fungerande lånemarknad är nödvändig för att de många planerade ägarskiftena ska lyckas. Därför är det olyckligt att det blivit betydligt svårare för företagen att få krediter från bankerna. I FöretagarFörbundets ekonomiindikator "Cash or Crash" som publicerades i mars uppgav 30 procent av de undersökta företagen att det blivit svårare att få krediter jämfört med situationen för ett år sedan. Andelen som uppgav att det blivit lättare uppgick till 0 procent. Samtidigt visade en annan undersökning att 30 procent av bankcheferna att de skärpt kraven för utlåning till småföretag. Däremot fanns det inte någon bankchef som uppgav att de lättat på kraven.

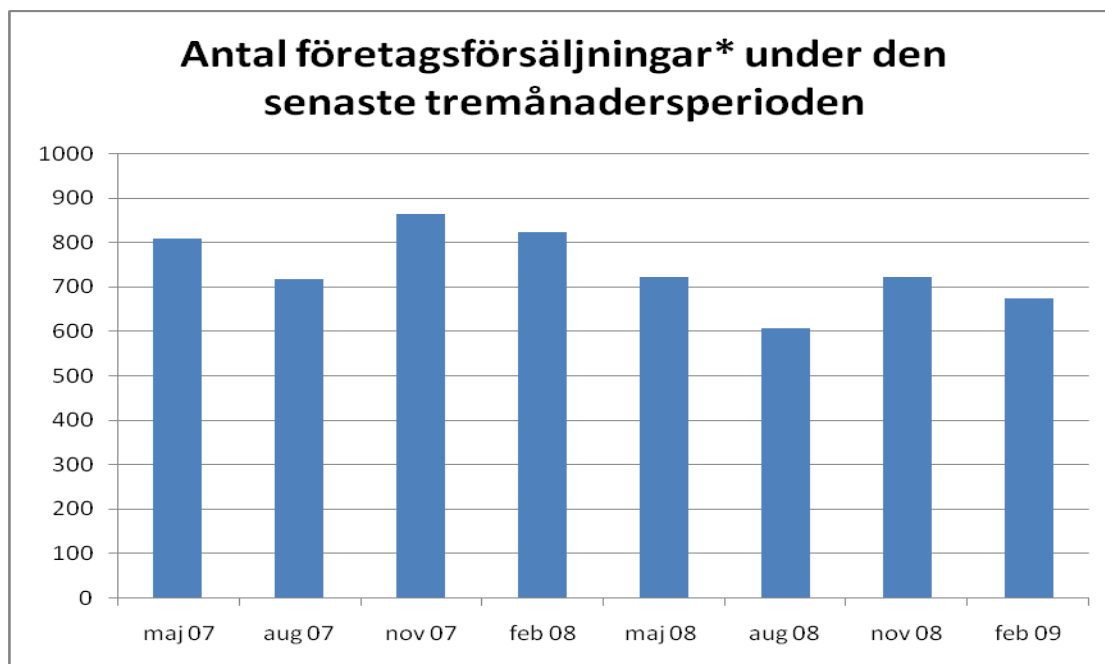
Detta talar dessvärre för att de nödvändiga generationsskiftena i svenska småföretag stoppas upp. Det är svårt att tänka sig att rekordmånga företag kan byta ägare i ett läge då krediterna till företagen stramas åt.

Tyvärr finns det ingen officiell statistik på antalet företagsförsäljningar i Sverige. Däremot finns det uppgifter som kan användas för att uppskatta antalet företagsöverlåtelser. Vi har i denna studie valt att studera hur många aktiebolag som byter ut alla sina ordinarie styrelseledamöter. I de allra flesta fall beror detta på att företaget bytt ägare. Det finns givetvis undantag där hela företagets styrelse byts ut utan att det är frågan om något ägarskifte. Det finns också exempel på ägarskiften där den gamla ägaren sitter kvar i styrelsen och därmed fångas inte detta ägarbyte upp i våra uppgifter. Men i de flesta aktiebolag består styrelsen av en enda person och det är företagsledaren. Det innebär att vår metod för att följa ägarskiftena kommer att ge en god uppskattning av antalet företagsförsäljningar.

För att ytterligare öka träffsäkerheten i våra uppskattningar har vi uteslutit styrelsebyten i företag med en årsomsättning som understiger 100 000 kronor. Detta görs av två anledningar. För det första är det inte möjligt att försörja en person på en verksamhet vars årsomsättning är så låg. För det andra undviker vi på detta sätt att nystartade verksamheter räknas som övertagna. Det är vanligt att aktiebolag startas genom att så kallade lagerbolag tas över. I dessa fall byts hela styrelsen ut men det finns ingen existerande verksamhet som tas över.

I diagram 5 redovisas det totala antalet aktiebolag med över 100 000 kronor i årsomsättning där hela styrelsen bytts ut under den senaste tre månadersperioden. Trots att vi med dagens åldersstruktur bland svenska småföretagare skulle ha förväntat oss rekordhöga nivåer är det tydligt att företagsöverlåtelseerna sjunker i omfattning.

Diagram 5

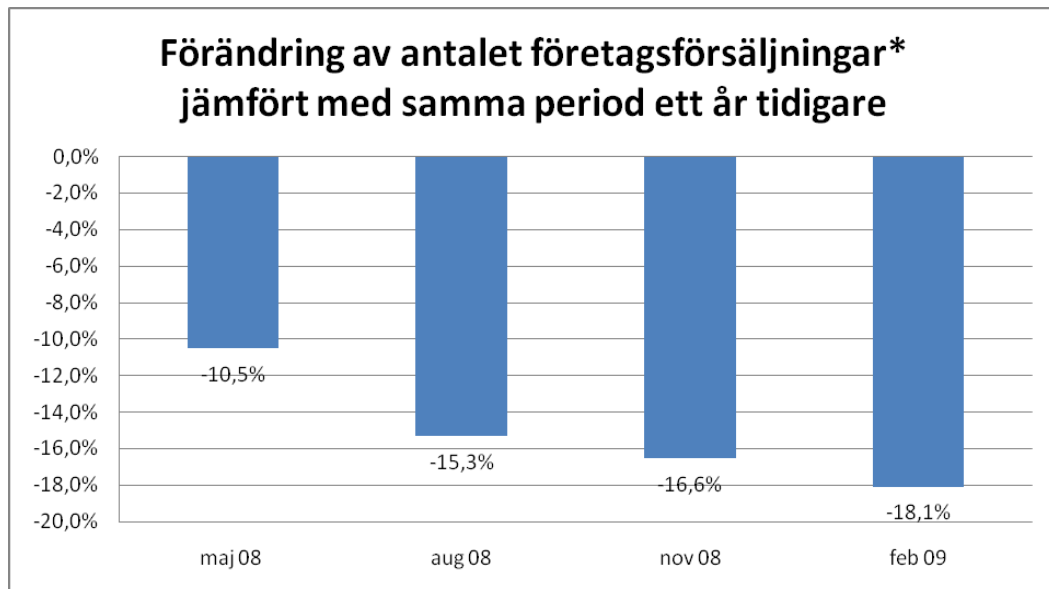

*Antal aktiebolag med över 100 000 kronor i årsomsättning där alla ordinarie styrelsemedlemmar bytts ut under de senaste tre månaderna.

Källa: UC

Samtidigt är det uppenbart att det finns tydliga säsongsmässiga variationer i antalet företagsförsäljningar. Färre företag byter ut hela styrelsen under sommarmånaderna vilket förklarar nedgången i augustisiffrorna båda åren. I diagram sex jämförs istället antalet företagsförsäljningar med motsvarande period ett år tidigare.

Diagram 6

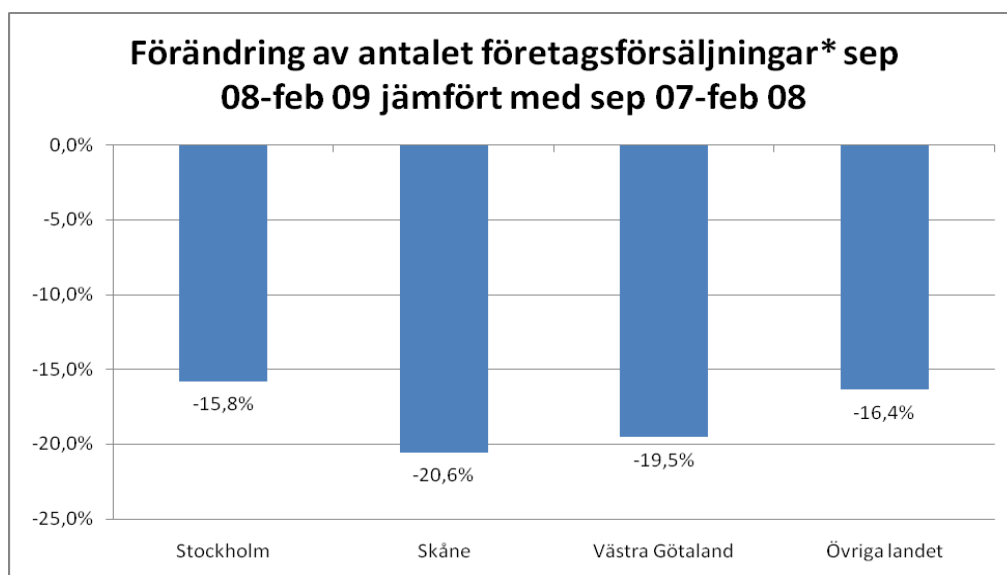
*Antal aktiebolag med över 100 000 kronor i årsomsättning där alla ordinarie styrelsemedlemmar bytts ut under de senaste tre månaderna.

Källa: UC

Det framgår tydligt att företagsförsäljningarna minskat kraftigt under inledningen av lågkonjunkturen och finanskrisen. Dessvärre förefaller också den negativa trenden att förstärkas från kvartal till kvartal. Under perioden december 2008 till februari 2009 föll företagsförsäljningarna med över 18 procent jämfört med samma period ett år tidigare.

Nedgången har varit stor i alla delar av Sverige men det är ägarskiftena i Skåne och Västra Götalands län som verkar ha påverkats mest. Under det senaste halvåret har företagsförsäljningarna i dessa två län minskat med cirka 20 procent.

Diagram 7

*Antal aktiebolag med över 100 000 kronor i årsomsättning där alla ordinarie styrelsemedlemmar bytts ut under de senaste tre månaderna.

Källa: UC

Krisen stoppar småföretagens generationsskiften

Denna situation måste tas på allvar. Samtidigt som fler företagare än någonsin avser att pensionera sig minskar företagsförsäljningarna i snabb takt. Det är alltid svårare att värdera ett företag i ett läge då den allmänna ekonomiska osäkerheten är stor. Även i en normal lågkonjunktur kan därför försäljningarna dra ut på tiden. Men när dessutom möjligheterna till lånefinansiering försämrats snabbt blir situationen ännu värre. Det behövs därför snabba politiska reformer för att vända utvecklingen. I annat fall finns risken att många företag med stor framtidspotential försvinner för alltid.

Reformer för att vända den negativa utvecklingen

Ägarskiftena i svenska småföretag försvåras av den internationella lågkonjunkturen och den allmänna ekonomiska osäkerheten. Den svenska regeringen har ingen möjlighet att styra den globala konjunkturen. Däremot finns det utrymme att förbättra möjligheterna till att finansiera företagsköp. Alla åtgärder som kan förbättra tillgången på riskvilligt kapital i Sverige är nödvändiga. I detta avsnitt har vi listat några exempel på önskvärda reformer.

Inför omgående riskkapitalavdrag för investeringar i småföretag

Regeringen bör så snart som möjligt införa ett riskkapitalavdrag. Avdraget ska gälla för den som tecknar sig för en nyemission av aktier i onoterade småbolag. Vi vill att skattereduktionen om fyra procent på bundet riskkapital avräknas på den egna skatten. Avdraget ska ske årligen över en period om 5 år, totalt för insatsen blir avdraget 20 procent. Skatteincitamentsutredningen har precis kommit med ett liknande förslag.

Starta-egget-lån vid generations-/ägarskifte, bör införas

Under 90-talskrisen satsade de dåvarande regeringarna kraftigt på starta-egget-bidrag för arbetslösa. De som startade upp en egen verksamhet fick behålla sin a-kassa under en övergångsperiod. Denna möjlighet borde utökas till att även gälla lån till företagsköp. Arbetslösa har speciellt svårt att få lån från bankerna. Men ofta är det lättare att ta över en fungerande verksamhet än att starta en helt ny. Det borde därför vara möjligt att få ut starta-egget bidraget som en klumpsumma i form av avskrivningslån.

Uppskjuten reavinstbeskattning vid återinvesteringar i onoterade bolag bör införas

Regeringen har tidigare aviserat att de planerade att lägga ett förslag om att reavinstbeskattningen på onoterade aktier skulle kunna skjutas upp om vinsten placerades i ett annat onoterat bolag. Det skulle med all säkerhet kunna underlätta finansieringen av företagsköp. Det finns många serieentreprenörer i Sverige som driver upp bolag för att sedan sälja dem vidare. Det är onödigt att deras kapital beskattas bort istället för att bidra till utvecklingen i fler företag.

Skattegynnade sparande för företagsstart, så kallat Entreprenörskonto bör införas

Det finns många anställda som skulle kunna ta över de företag där de arbetar när ägaren pensioneras. Regeringen skulle kunna underlätta sådana övertagande genom att tillåta skatteavdrag för sparande till företagsstart. Om pengarna behöver användas till andra ändamål tas avdraget tillbaka.

Utvidgade möjligheter för ALMI att finansiera företagsköp

Regeringen har tillfört Almi 2 miljarder kronor för att kunna öka företagslånen och tillåter nu att Almi står för 80 procent av lånebehovet. I dagens exceptionella situation där det är svårt att ens få 20 procent av bankerna bör regeringen åtminstone tillfälligt tillåta att Almi står för hela finansieringen vid exempelvis företagsköp.

Blocköverskridande överenskommelse om förmögenhetsskatten

Regeringens avskaffande av förmögenhetsskatten öppnade möjligheterna för att en stor del av det kapital som svenskar har placerade utomlands skulle komma tillbaka till Sverige. Men nu har oppositionen hotat med att återinföra skatten vid en valseger 2010. Detta skapar en stor ekonomisk osäkerhet för de kapitalstarka svenskar som planerat att ta hem sina utländska placeringar. En blocköverskridande överenskommelse om att inte återinföra förmögenhetsskatten skulle undanröja denna osäkerhet och skapa utrymme för fler långsiktiga placeringar i Sverige.